

ZAMONAVIY LINGVISTIKADA TIL SIYOSATI VA LISONIY IDENTLIK: GLOBALLASHUV SHAROITIDA MUAMMOLAR, TRANSFORMATSIYALAR HAMDA INNOVATSION YECHIMLAR

Hamdamova Maxzuna Tursunovna

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti
Pedagogika fanlari doktori (DSc),
professor

Annotatsiya: Ushbu tezisda zamonaviy lingvistikada til siyosati va lisoniy identlik masalalarining nazariy hamda amaliy jihatlarini tahlil qilingan. Globallashuv, migratsiya, raqamli kommunikatsiya va ommaviy madaniyatning rivojlanishi natijasida milliy tillarning funksional mavqei hamda lisoniy identlikka ta'siri yoritilgan. Shuningdek, til siyosatini takomillashtirish, milliy tilning ijtimoiy nufuzini oshirish va lisoniy barqarorlikni ta'minlashga oid innovatsion yondashuvlar ilmiy asosda bayon etilgan.

Kalit so'zlar: til siyosati, lisoniy identlik, globallashuv, ko'p tillilik, lingvistik transformatsiya, milliy til, kommunikatsiya, lingvomadaniyat, raqamli lingvistika, til madaniyati.

Аннотация: В данной статье анализируются теоретические и практические аспекты языковой политики и языковой идентичности в современной лингвистике. Освещается влияние глобализации, миграции, цифровой коммуникации и массовой культуры на функциональный статус национальных языков и языковую идентичность. Также научно обоснованы инновационные подходы к совершенствованию языковой политики, повышению социального статуса национального языка и обеспечению лингвистической стабильности.

Ключевые слова: языковая политика, языковая идентичность, глобализация, многоязычие, лингвистическая трансформация, национальный язык, коммуникация, лингвокультура, цифровая лингвистика, культура речи.

Annotation: This thesis analyzes the theoretical and practical aspects of language policy and linguistic identity in modern linguistics. It examines the impact of globalization, migration, digital communication, and mass culture on the functional status of national languages and linguistic identity. The study also presents innovative approaches aimed at improving language policy, increasing the social prestige of the national language, and ensuring linguistic stability.

Keywords: language policy, linguistic identity, globalization, multilingualism, linguistic transformation, national language, communication, linguoculture, digital linguistics, language culture.

Kirish

XXI asrda globallashuv jarayonlarining jadallashuvi, raqamli kommunikatsiyaning kengayishi hamda xalqlararo integratsiyaning kuchayishi natijasida til siyosati va lisoniy identlik masalalari zamonaviy lingvistikaning eng dolzarb ilmiy yo'nalishlaridan biriga aylandi. Til nafaqat aloqa vositasi, balki millatning tarixiy xotirasi, madaniy qadriyatlarini, etnopsixologik tafakkuri va ma'naviy identifikatsiyasini ifodalovchi murakkab ijtimoiy hodisa sifatida namoyon bo'lmoqda.

Shu sababli bugungi kunda til siyosatini shakllantirishda lingvistik, sotsiologik, psixologik hamda madaniy omillar uyg'unligini ta'minlash muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Zamonaviy jamiyatda migratsiya, urbanizatsiya, ommaviy axborot vositalari va internet platformalarining rivojlanishi natijasida ko'plab milliy tillar funksional bosim ostida qolmoqda. Ayniqsa, dominant tillarning global kommunikatsiyadagi ustunligi ayrim mahalliy tillarning ijtimoiy mavqeini pasaytirib, lisoniy assimilyatsiya jarayonlarini kuchaytirmoqda. Bu esa til va identlik o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni qayta ko'rib chiqishni talab etadi.

Asosiy qism

Til siyosati davlatning tilga oid strategik faoliyatini ifodalovchi ijtimoiy-siyosiy mexanizm bo'lib, u jamiyatdagi tillarning huquqiy maqomi, funksional qo'llanilishi, ta'lim tizimidagi o'rni va kommunikativ imkoniyatlarini tartibga solishga xizmat qiladi. Biroq zamonaviy lingvistik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, til siyosatining faqat normativ-huquqiy asosda tashkil etilishi yetarli emas. Chunki til jamiyatning mental, madaniy va identifikatsion tizimi bilan uzviy bog'liqdir.

Lisoniy identlik esa insonning ma'lum tilga mansublik hissi, til orqali o'zini ijtimoiy-madaniy makonda namoyon etishi va milliy qadriyatlarni anglash jarayonidir. Globallashuv sharoitida ko'p tillilikning kengayishi ayrim hollarda identlik inqiroziga sabab bo'lmoqda. Ayniqsa, yoshlar nutqida xorijiy leksik birliklarning haddan tashqari faollashuvi milliy tilning tabiiy rivojlanishiga ma'lum darajada salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Natijada kod-almashuv, gibrid diskurs va lingvistik interferensiya holatlari kuchaymoqda.

Zamonaviy lingvistika nuqtayi nazaridan qaralganda, til siyosati va lisoniy identlik o'rtasidagi ziddiyatlarning asosiy muammolari quyidagilarda namoyon bo'ladi:

- global tillarning mahalliy tillarga nisbatan kommunikativ ustunligi;
- yoshlar nutqida milliy til me'yorlarining buzilishi;
- internet va media makonida xorijiy til birliklarining dominantlashuvi;
- migratsiya jarayonlari natijasida etnolingvistik muvozanatning o'zgarishi;
- ta'lim tizimida ona tilining funksional imkoniyatlaridan to'liq foydalanilmasligi;
- lisoniy tolerantlik va til madaniyatining yetarli shakllanmaganligi.

Mazkur muammolarni bartaraf etishda innovatsion til siyosatini ishlab chiqish muhim hisoblanadi. Bunda davlat va jamiyat hamkorligida quyidagi strategik yo'nalishlarni rivojlantirish maqsadga muvofiqdir:

Birinchidan, raqamli lingvistika asosida milliy til korpuslarini kengaytirish, sun'iy intellekt va elektron platformalarda ona tilining funksional imkoniyatlarini rivojlantirish zarur. Chunki tilning virtual makondagi faolligi uning yashovchanlik darajasini belgilovchi muhim omillardan biridir.

Ikkinchidan, ta'lim tizimida lingvomadaniy kompetensiyalarni rivojlantirish orqali yosh avlodda milliy tilga nisbatan ijtimoiy mas'uliyat hissini shakllantirish lozim. Bu esa lisoniy identlikning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

Uchinchidan, ko'p tillilik siyosatini milliy manfaatlar asosida muvozanatlashtirish muhimdir. Xorijiy tillarni o'rganish global integratsiyaning muhim sharti bo'lsa-da, bu jarayon ona tilining maqomi va funksional ahamiyatini cheklamasligi kerak.

To'rtinchidan, ommaviy axborot vositalari va ijtimoiy tarmoqlarda adabiy til me'yorlariga rioya qilish madaniyatini rivojlantirish orqali lisoniy ekologiyani mustahkamlash zarur.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy lingvistikada til siyosati va lisoniy identlik masalalari milliy xavfsizlik, madaniy barqarorlik hamda ijtimoiy taraqqiyot bilan bevosita bog'liq murakkab fenomen sifatida namoyon bo'lmoqda. Tilning saqlanishi va rivojlanishi faqat lingvistik jarayon emas, balki milliy o'zlikni asrashning strategik omilidir. Shu bois til siyosatini ishlab chiqishda globallashuv va milliylik o'rtasidagi muvozanatni ta'minlash, lisoniy identlikni mustahkamlashga xizmat qiluvchi innovatsion mexanizmlarni joriy etish zamonaviy jamiyatning ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi.

Natijada milliy tilning ijtimoiy nufuzi oshadi, lisoniy madaniyat rivojlanadi hamda jamiyatda madaniy-integrativ barqarorlik ta'minlanadi.

References

1. Edward Sapir. *Language: An Introduction to the Study of Speech*. — New York: Harcourt, Brace and Company, 1921.
2. Benjamin Lee Whorf. *Language, Thought, and Reality: Selected Writings*. — Cambridge: MIT Press, 1956.
3. Joshua A. Fishman. *Reversing Language Shift*. — Clevedon: Multilingual Matters, 1991.
4. Pierre Bourdieu. *Language and Symbolic Power*. — Cambridge: Polity Press, 1991.
5. Benedict Anderson. *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. — London: Verso, 1983.
6. David Crystal. *Language and the Internet*. — Cambridge: Cambridge University Press, 2006.